

»Jag var bara lycklig en gång. Det var i Hyères«

Glöm Saint Tropez och Cannes. Franska Rivierans mest fascinerande kulturoas är Hyères. Göran Willis lät sig inspireras av R.L. Stevensons ord och drog dit.

av göran willis foto monika franzon

JAG HAR VARIT i sydfranska Hyères två gånger tidigare i livet men aldrig fått till ett besök på Villa Noailles. Nu ska det bli av. Men först checkar jag in på Hotel Le Provençale – ett klassiskt femtiotalshotell där ägarfamiljen Michel-Piffet sedan 1951 serverat provensalska specialiteter i gourmetklass till prominenta gäster som 1960 års Nobelpristagare i litteratur, Saint-John Perse. Sedan promenerar jag ner till ett kafé vid torget mitt i den gamla stadskärnan för att akklimatisera mig.

Hyères är franska Rivierans första semesterort. Hit kom förmögna parisare och engelsmän redan i slutet av 1800-talet. Robert Louis Stevenson, författare till Skattkammarön, blev så förtjust i Hyères att han stannade på stadens Grand Hotel i två år. Själv kände jag främst till Hyères från Georges Simenons deckare Min vän kommissarie Maigret. Boken ger en idyllisk bild av både stans gamla delar och ön Porquerolles, som ligger inom synhåll från hamnen. Georges Simenon hade sommarhus på den bilfria ön i många år, och som en homage till honom finns det en

Rue Simenon i Hyères. Att staden är stolt över sitt litterära arv blir tydligt för mig när jag brer ut en stadskarta över mitt kafébord. Förutom Simenon har Voltaire, Victor Hugo och Edith Wharton alla gator uppkallade efter sig här. Den senare arrangerade en litterär salong i sitt vinterhus Castel Sainte-Claire på 1920- och 1930-talet. Hon bjöd in »modernistiska kosmopoliter«, en salig blandning av diplomater, politiker, historiker och journalister, främst från England och USA. De fick i sin tur lyssna till författare som Henry James, Jean Cocteau, André Gide och Paul Bourget. I dag är huset museum, så den som vill få en känsla för Whartons salong bör inte missa ett besök.

EFTER EN ISKALL pastis och en näve oliver är jag redo för den utmanande promenaden längs den slingrande vägen till toppen. Cikadorna sjunger i buskagen. Utsikten ner över pinjeträden och det turkosblå havet är ett fint sällskap på den brant stigande vandrigen.

Väl uppe på toppen väntar en visuell chock.

En kort period var Hyères Rivierans mest attraktiva resmål. Sedan föll den i glömska.

Paret de Noailles önskade sig ett »litet hus«. Resultatet blev 60-rummaren Villa Noailles.

I arkitektkretsar är Villa Noailles känt som ett modernistiskt mästerverk. Och jag var förberedd på något snyggt, men inte detta. En kubistisk marängkaka! En strandad funkisångare! Helt omtumlande modernism anno 1923.

– Imponerande, eller hur?

Franca Le Guennec tar emot mig med ett leende. Hon företräder Villa Noailles kulturcenter och har lovat att visa mig runt.

– Villa Noailles skapades av de förmögna kulturmeceaternas Charles och Marie-Laure de Noailles. Han var en greve med stort konstintresse, hon stenrik arvtager-ska till en tysk bankir, berättar Franca Le Guennec och leder mig upp för den första av många smala trappor.

Det modernistiska mästerverket Villa Noailles är i dag en välbesökt kulturoas.

– I unga år bodde de i ett palats i centrala Paris, men de tyckte inte att det riktigt räckte så de började leta efter en arkitekt som kunde hjälpa dem att förverkliga drömmen om ett sommarhus vid Medelhavet.

DERAS ÖNSKAN VAR »ett litet hus, intressant att bo i«, något som utvecklade sig till ett Versailles-projekt på 1800 kvadratmeter och över 60 rum. Här fanns allt man behövde; arbetsrum, ateljéer och sovrum men även simbassäng, squash-hall och gymnastiksal (med anställd tränare). Här skulle konstnärerna inte bara finna tak över huvudet, utan även en plats där de kunde hålla sig i fysisk trim. Den spanske filmregissören Luis Buñuel berättar i sina memoarer Min sista suck om livet här: »De lämnade mig fullkomligt i fred hela dagen.

På kvällen läste jag upp de sidor som jag just skrivit. Inte en enda gång gjorde de någon invändning. De fann allt – jag överdriver knappast – utsökt, förtjusande.«

Resultatet blev filmmanuset till L'Age d'Or –

Guldåldern. Men den surrealistiska stilen i filmen föll inte i god jord. Buñuel drev med borgerlighet och religion på ett så uppiggande sätt att den fick visningsförbud. Filmen blev även början till slutet på makarna Noailles relation. Efter premiären skrev Charles de Noailles till Buñuel att »vi måste undvika alla skandaler nu, vi måste bli bortglömda«. Han gjorde slut med modernismen, tog ner sin Picasso från sovrumsväggen och ersatte den med en Rubens. I fortsättningen ägnade han sig åt att skapa vackra trädgårdar på sina ägor i Hyères och Grasse.

Marie-Laure å sin sida fortsatte oförtrutet att stötta och uppmuntra den surrealistiska rörelsen. Hon älskade provokationer. Hon köpte in manuskriptet till Ögats historia, Georges Batailles obscena kortroman, och lyckades att kringgå censuren genom att bara sprida den till ett litet antal utvalda läsare. Många av den tidens mest provokativa konstnärer, Man Ray, Dalí, Giacometti och Balthus, fick komma och arbeta hos henne på Villa Noailles.

»Med utsikt över pinjeträd och Medelhavet skulle människan leva i samklang med naturen.«

– Hennes litterära aptit var tidigt stor, berättar Franca, när hon visar mig Marie-Laures klosterlika sovrum, en säng och vita väggar. – Redan som tioåring läste hon Mallarmé och Poe, och hon reciterade gärna Baudelaire på sina litterära soaréer. Det var ofta fest i huset och Marie-Laure bjöd hit André Breton, Paul Éluard, Max Jacob, Berthold Brecht och Jean Cocteau, som hon varit hemligt förälskad i sedan tonåren.

MARIE-LAURE ÖVERTALADE Jean Cocteau att bosätta sig i Villa Noailles, hon finansierade en av hans filmer och såg till att hans manus Le Livre Blanc blev publicerat. Cocteau målade också här och en hel del verk finns i dag på kulturcentret. Tillsammans med Marie-Laure träffade Cocteau en av sina rivaler, André Gide, men det lär ha gått ganska lugnt till och de diskuterade främst konst. Men när den surrealistiska poeten René Crevel satt och skrev på Villa Noailles, blev han så störd av det dagliga festandet att han flyttade in på ett närbeläget hotell för att få arbetsro. På femtiotalet började Marie-Laure även måla själv och hade flera utställningar i Paris och New York. Dessutom skrev hon poesi och fick tre diktsamlingar publicerade. Men det hon allra mest åträdde, en kärlekshistoria med Jean Cocteau, det fick hon aldrig.

Efter Marie-Laures död 1970 var det länge osäkert vad som skulle hända med Villa Noailles. Men staden tog sitt förnuft till fånga och sedan 1986 är det ett kulturcentrum för allmänheten. Föreningen som driver verksamheten tog även fasta på makarna Noailles ursprungssida och återigen får unga konstnärer och författare bo och skapa här.

GLÖM INTE ATT PACKA ...

📖 **Min sista suck av Luis Buñuel**
Den spanska filmregissörens intressanta självbiografi, där han bland annat berättar om tiden på Villa Noailles.

📖 **Självporträtt av Man Ray**
En annan läsvärd självbiografi. Den amerikanska konstnären tillbringade mycket tid i Frankrike och besökte Hyères.

📖 **Min vän kommissarie Maigret av Georges Simenon**
Den kulturförklarade belgiske författaren skrev runt 300 romaner och drygt 500 noveller. Kommissarie Maigret förekommer i 75 romaner.

– Kom, säger Franca. Det är en sista sak jag vill visa dig. Vi stannar framför den kubistiska trädgården som skapades för att matcha Villa Noailles strikta formspråk. Fyrkanter av grönska utlagda på en plan yta, lite som en hopphage. På en gång stelt och kreativt.

– Edith Wharton bodde under en period granne med paret Noailles. Hon brukade driva med sina granar och kalla dem för »kubisterna«. Varför då? – Hon tyckte att de hade en överdriven fascination för kubismen. Särskilt deras ovana att lackera sina modernistiska möbler med billack fann hon märklig.

Franca understryker att den stela modernismen inte på något sätt har hindrat skapandet från att blomstra här, snarare har arkitekturen varit en givande relief.

– Villa Noailles var först i Frankrike med konstverkstad. Man Ray tog sina banbrytande porträttbilder på Marie-Laure här, och så vidare.

– Meningen var redan från början att Villa Noailles skulle främja kreativitet. Här på kullen med utsikt över pinjeträd och Medelhavet skulle människan leva i samklang med naturen. Och så tänker vi än i dag, avslutar Franca Le Guennec.

OMTUMLAD BEGER JAG mig ner till fiskehamnen för att smälta alla intryck. På den genuint enkla restaurangen Le Pothuaus uteservering väntar en annan berömd specialitet från Hyères – la bouillabaisse. En saffransorange vitlöksdoftande gryta med Racasse, Saint-Pierre, Vive och andra lokala fisksorter vars namn jag aldrig hört förr. Jag sitter under palmerna och njuter medan skymningen sänker sig över oss. Osökt tänker jag på vad Robert Louis Stevenson sa: »Lycklig, jag var bara lycklig en gång, det var i Hyères!«

göran willis är k-spanare, aktuell med Charter till solen. I jul läser han Johans jul av Eva von Zweigbergk för barnbarnen.

Nästa stopp Hyères

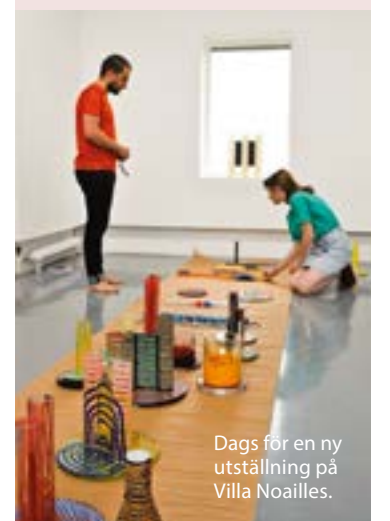
Resa: Flyg till Nice eller Marseille. Tåg eller bil till Hyères.

Bo: Hotel Le Provençale, 113 Place St Pierre. Genuint familjehotell från 1951, med ypperligt läge precis vid havet. Bra restaurang. Används av Villa Noailles som officiellt festivalhotell för mode- och fotofestivalen varje vår. www.provençalhotel.com

Äta: Le Pothuaou, 4 Place des Pêcheurs. Drivs av lokala fiskare. Vackert läge i gammalt magasin vid fiskehamnen. www.restaurant-pothuaou.fr

Kultur: Villa Noailles, kort, brant promenad från Hyères centrum. Öppet onsdag–söndag kl. 15–19, fri entré. Aktuella utställningar: Olivier Amsellem. Foton från naturistön Île de Levant, t.o.m. 11 januari 2015. »Ett liv som mecenater« om Charles och Marie-Laure, som kommer att pågå länge. www.villanoailles-hyeres.com

Dags för en ny utställning på Villa Noailles.

Vi har alla hängt på Villa Noailles.

